

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

**Єврейське населення
та розвиток єврейського національного руху
на Буковині в останній чверті XVIII –
на початку XX ст.**

Збірник документів та матеріалів

Упорядники:
Олександр Добржанський,
Микола Кушнір,
Марія Никирса

Читай книги
Чернівці 2007

ЗМІСТ

Від упорядників	3
Євреї на Буковині в останній чверті XVIII – на початку XX століття	11
Документи і матеріали	
№ 1 Патент стосовно запровадження нового закону для євреїв Галичини та Володимирії 16 червня 1776 р.....	40
№ 2 Із загального закону для всього єврейства королівства Галичини та Володимирії. 16 червня 1776 р.....	42
№ 3 Директивна вказівка військової Надвірної ради Генеральному Намісництву в Галичині та Володимирії щодо місцевих євреїв. 17 листопада 1781 р.	59
№ 4 Повідомлення Галицького Генерального Намісництва про видачу грошової винагороди єврейським жителям Чернівців за освоєння пустищних земель. 31 грудня 1783 р.....	63
№ 5 Вказівка Галицького генерального намісництва щодо можливості застосування нового єврейського статуту на Буковині. 3 вересня 1785 р.	64
№ 6 Указ австрійського імператора Франца II про отримання євреями імен та прізвищ. 21 лютого 1805 р.	65
№ 7 Зразок бланка посвідки терпимості для єврейського населення Буковини. 28 травня 1813 р.....	68
№ 8 Список єврейських землеробських сімей Буковини. 19 липня 1824 р.....	69
№ 9 Повідомлення Чернівецького міського суду щодо скарги жителів єврейської частини міста на рішення цісарсько- королівського будівельного відділу. 12 червня 1829 р.....	75

№ 10	Звернення правління Чернівецької єврейської релігійної громади до Чернівецького магістрату стосовно ремонту єврейської лазні. 14 травня 1840 р.	78
№ 11	Повідомлення Буковинської окружної управи Галицькому Намісництву щодо справи чернівецького комерсанта Герша Юстера. 4 березня 1842 р.	79
№ 12	Клопотання Сруля Фрідманна Донненфельда про дозвіл на поселення в Садгорі. 12 травня 1842 р.	80
№ 13	Обіжник № 73924 Галицького Намісництва про порядок процедури складання євреями присяги. 20 грудня 1846 р.	82
№ 14	Лист самбірського рабина Самуеля Дойча Міністерству віровизнань та освіти Австрії про становище єврейського населення Галичини та шляхи його поліпшення. 28 березня 1851 р.	87
№ 15	Із статуту Чернівецького єврейського шпиталю. 8 квітня 1852 р.	94
№ 16	Клопотання представників єврейського населення м. Чернівці до цісаря Франца-Йосифа про недопущення запровадження надбавки на кошерне м'ясо. 2 грудня 1852 р.	109
№ 17	Письмове підтвердження батьківства Беньяміна Тіттингера. 15 січня 1856 р.	113
№ 18	Письмове підтвердження батьківства Нафталі Тіттингера. 2 квітня 1856 р.	114
№ 19	Повідомлення Чернівецької повітової управи про стан роботи щодо регулювання становища євреїв та запровадження їх метричного обліку. 29 серпня 1856 р.	115
№ 20	Повідомлення Кіцманської повітової управи про становище єврейського населення на території повіту та міркування щодо його регулювання. 11 листопада 1856 р.	117
№ 21	Повідомлення Сторожинецької повітової управи про стан роботи щодо запровадження єврейських метричних книг. 17 грудня 1856 р.	120
№ 22	Лист Міністерства віровизнань та освіти Австрії до Крайового уряду Буковини стосовно відміни окремих положень шлюбного законодавства. 11 серпня 1857 р.	122
№ 23	Звернення правління Чернівецької єврейської релігійної громади до євреїв Буковини з приводу шлюбів. 17 червня 1860 р.	124

№ 24	Донос жителя Чернівців Іцїга Вайбеля на адресу Буковинської православної митрополії про використання жителями іудейської віри християн як челядь та домашню прислугу. 21 серпня 1860 р.	129
№ 25	Клопотання Чернівецької єврейської релігійної громади про довічне затвердження Лазаря Еліаса Ігеля крайовим рабином. 15 травня 1862 р.	130
№ 26	Лист державного Міністерства Австрії на адресу Буковинської крайової управи щодо вирішення справи про подальше перебування на посаді крайового рабина Лазаря Еліаса Ігеля. 1862 р.	132
№ 27	Лист державного Міністерства Австрії Буковинській крайовій управі стосовно функцій крайового рабина. 26 жовтня 1864 р.	134
№ 28	Оголошення Чернівецького магістрату про затвердження статуту Чернівецької єврейської релігійної громади. 2 липня 1871 р.	136
№ 29	Із статуту початкової школи для хлопців і дівчат «Талмуд-Тори» Чернівецької єврейської ортодоксальної громади. 19 липня 1872 р.	137
№ 30	Із петиції членів Чернівецької єврейської релігійної громади міністру віровизнань та освіти Австрії Штремайєру про стан справ у єврейській релігійній громаді та необхідність її подальшого об'єднання. 12 вересня 1872 р.	142
№ 31	Вказівка Міністерства віровизнань та освіти Австрії крайовому президенту Буковини барону Феліксу Піно фон Фріденталю стосовно конфлікту у Чернівецькій єврейській релігійній громаді. 26 вересня 1872 р.	149
№ 32	Статут «Товариства єврейського темпльо в Чернівцях». 1872 р.	152
№ 33	Із звіту виконавчого комітету Буковинського сейму про навчання учениць іудейського віровизнання в акушерській школі. 19 березня 1877 р.	161
№ 34	Статут Чернівецької єврейської релігійної громади. 1876 р.	162
№ 35	Список членів Чернівецької єврейської релігійної громади, які ініціювали створення «Товариства єврейського темпльо в Чернівцях». 17 серпня 1881 р.	180
№ 36	Стаття «Наша галицька молодь і прогрес» з чернівецької газети «Neue israelitische Allianz». 7 грудня 1883 р.	183

№ 37	Замітка «Пан Вішаффер та наш єврейський шпиталь» з чернівецької газети «Neue israelitische Allianz». 21 грудня 1883 р.	186
№ 38	Передова стаття «Фундаментальні положення Талмуда» з чернівецької газети «Neue israelitische Allianz». 4 січня 1884 р.	189
№ 39	Замітка з чернівецької газети «Neue israelitische Allianz» у рубриці «Місцеві новини». 4 січня 1884 р.	192
№ 40	Передова стаття «Свято Маккавеїв та його наслідки» з чернівецької газети «Allgemeine israelitische Allianz». 11 січня 1884 р.	194
№ 41	Передова стаття «Погляд вслід Хануки» з чернівецької газети «Allgemeine israelitische Allianz». 11 січня 1884 р.	198
№ 42	Стаття «Єврейський альянс» з чернівецької газети «Hamizpe». 28 січня 1888 р.	201
№ 43	Копія оголошення з газети «Mährisch-Schlesischer Korrespondent» про оголошення конкурсу на право заміщення посади головного рабина і проповідника у Чернівцях. 26 травня 1892 р.	203
№ 44	Клопотання Бенно Штраухера про надання громадянства міста Чернівців. 17 березня 1893 р.	205
№ 45	Повідомлення крайового Президента Буковини правлінню Чернівецької єврейської релігійної громади про порядок створення благодійного фонду імені Амалії Цукер. 19 травня 1895 р.	206
№ 46	Із звіту виконавчого комітету благодійного товариства «Machse Luewjon» на загальних зборах членів товариства. 1 грудня 1895 р.	208
№ 47	Повідомлення Чернівецького магістрату єврейській релігійній громаді про вихід з єврейства Германа Блаукопфа. 6 вересня 1899 р.	211
№ 48	Повідомлення опікунської ради фонду притулку для єврейських сиріт про умови передачі закладу у відання Чернівецької єврейської релігійної громади Чернівців. 9 липня 1901 р.	212
№ 49	Із замітки «Сойм краєвий» у газеті «Руска Рада». 12 (25) вересня 1903 р.	213
№ 50	Список виборців першої виборчої курії єврейської релігійної громади Садагури. 2 лютого 1904 р.	214

№ 51	Із статуту Новоселицького єврейського товариства релігійної освіти та забезпечення одягом убогих. <i>28 червня 1905 р.</i>	220
№ 52	Статут «Політичного товариства прогресивних євреїв Буковини». <i>6 жовтня 1905 р.</i>	222
№ 53	Із виступу депутата Бенно Штраухера з питання виборчої реформи на засіданні Австрійської Палати послів 13 березня 1906 року. <i>13 березня 1906 р.</i>	229
№ 54	Звіт правління Чернівецького товариства «Getreide-Händler und Agenten – Unterstützungs – Verein» про діяльність за 1905 рік. <i>15 квітня 1906 р.</i>	234
№ 55	Статут Єврейського політичного товариства. <i>21 січня 1907 р.</i>	238
№ 56	Звернення правління Чернівецької єврейської релігійної громади до єврейського населення з роз'ясненням ролі та функцій громади в процесі здійснення похоронного ритуалу. <i>19 березня 1907 р.</i>	244
№ 57	Текст плакату-оголошення Чернівецького магістрату про смерть бургомістра Едуарда Райса. <i>Квітень 1907 р.</i>	245
№ 58	Подяка Чернівецькому магістрату від дружини покійного бургомістра Едуарда Райса за допомогу в організації похорону її чоловіка. <i>Травень 1907 р.</i>	246
№ 59	Повідомлення керівництва Єврейського політичного товариства про прийом нових членів. <i>29 травня 1907 р.</i>	248
№ 60	Донесення комісара Чернівецької поліції про хід зборів єврейських виборців. <i>27 липня 1907 р.</i>	250
№ 61	Донесення Дирекції поліції про перебіг зборів, скликаних єврейським політичним товариством. <i>8 грудня 1907 р.</i>	252
№ 62	Список приватних єврейських шкіл міста Чернівці. <i>22 грудня 1907 р.</i>	256
№ 63	Стаття «Єврейська мовна конференція» з газети « <i>Zernowitzer Allgemeine Zeitung</i> ». <i>1 вересня 1908 р.</i>	257
№ 64	Стаття «Єврейська мовна конференція» з газети « <i>Zernowitzer Allgemeine Zeitung</i> ». <i>2 вересня 1908 р.</i>	262
№ 65	Стаття «Єврейська мовна конференція» з газети « <i>Zernowitzer Allgemeine Zeitung</i> ». <i>5 вересня 1908 р.</i>	264
№ 66	Стаття «Ми і жиди» з газети «Буковина». <i>5 серпня 1908 р.</i>	266
№ 67	Стаття «Ще раз: ми і жиди (з нагоди промов репрезентантів жидів на ювілею посла Василька)» з газети «Буковина». <i>12 вересня 1908 р.</i>	268

№ 68	Донесення Дирекції поліції про перебіг зборів Єврейського політичного товариства. 21 листопада 1908 р.....	270
№ 69	Оголошення правління Чернівецької єврейської релігійної громади про порядок складання надписів на гробівцях єврейського кладовища. 8 вересня 1909 р.	272
№ 70	Замітка «Визнання єврейської нації» з газети «Czernowitzer Allgemeine Zeitung». 1 жовтня 1909 р.	273
№ 71	Замітка «Визнання єврейської нації і реформа виборів до сейму» з газети «Czernowitzer Allgemeine Zeitung». 9 жовтня 1909 р.	274
№ 72	Витяг з листа Вільгельма Тіттинґера на адресу правління Чернівецької єврейської релігійної громади з приводу заснування в місті благодійних фондів імені його батька, Йоахіма Тіттинґера. 2 грудня 1909 р.	275
№ 73	Стаття «Партійна програма Єврейської національної партії Буковини» з газети «Die Volkswehr». 8 грудня 1909 р.	276
№ 74	Стаття «Чого ми хочемо?» з газети «Die Volkswehr». 8 грудня 1909 р.	278
№ 75	Із замітки «Про прийом міністра торгівлі в Чернівцях» у рубриці «Місцева хроніка» газети «Die Volkswehr». 8 грудня 1909 р.	280
№ 76	Стаття «Русини і євреї» з газети «Die Volkswehr». 15 січня 1910 р.	281
№ 77	Замітка «Єврейське національне товариство «Дебора» з газети «Die Volkswehr». 13 січня 1909 р.	286
№ 78	Замітка «Єврейська національна спілка у Вашківцях» з газети «Die Volkswehr». 5 лютого 1910 р.	287
№ 79	Замітка «Товариство «Єврейський театр» з газети «Die Volkswehr». 7 лютого 1910 р.	288
№ 80	Донесення Дирекції поліції про перебіг зборів представників Єврейської національної партії Буковини. 8 лютого 1910 р.	289
№ 81	Замітка «Збори єврейських уповноважених» з газети «Die Volkswehr». 10 лютого 1910 р.	293
№ 82	Замітка «Національний рух у провінції» з газети «Die Volkswehr». 19 лютого 1910 р.	295
№ 83	Повідомлення «Єврейська національна спілка в Садагурі» з газети «Die Volkswehr». 26 лютого 1910 р.	296
№ 84	Звіт комісара Чернівецької поліції про загальні збори товариства «Єврейський театр». 27 лютого 1910 р.	297

№ 85	Стаття «Буковинський крайовий партійний з'їзд сіоністів» з газети «Die Volkswehr». 28 лютого 1910 р.	299
№ 86	Замітка «Пошанування» з газети «Die Volkswehr». 3 березня 1910 р.	302
№ 87	Із замітки «Неправильна назва» з газети «Die Volkswehr». 5 березня 1910 р.	303
№ 88	Стаття «Єврейський сирітський будинок у Чернівцях» з газети «Die Volkswehr». 26 березня 1910 р.	304
№ 89	Клопотання Ісака Геллера до Чернівецької єврейської релігійної громади щодо закриття публічного дому в єврейському кварталі. 31 березня 1910 р.	308
№ 90	Замітка «Благодійний вечір» з газети «Die Volkswehr». 16 квітня 1910 р.	310
№ 91	Донесення Дирекції поліції про перебіг єврейських народних зборів. 7 травня 1910 р.	312
№ 92	Замітка «Із Заставни» з газети «Die Volkswehr». 12 травня 1910 р.	315
№ 93	Замітка «Загальні збори товариства чернівецьких купців» у рубриці «Місцева хроніка» газети «Die Volkswehr». 7 червня 1910 р.	316
№ 94	Замітка «Вибори ради єврейської релігійної громади в Кіцмані. Перемога національної партії» з газети «Die Volkswehr». 16 червня 1910 р.	319
№ 95	Стаття «Перепис населення» з газети «Die Volkswehr». 18 червня 1910 р.	320
№ 96	Витяг з угоди між Чернівецьким магістратом та Чернівецькою єврейською релігійною громадою про використання води Турецької криниці для ритуальних потреб. 3 серпня 1910 р.	322
№ 97	Замітка «Вшанування депутата доктора Штраухера» з газети «Die Volkswehr». 12 серпня 1910 р.	323
№ 98	Замітка «Вандалізм на цвинтарі» з газети «Die Volkswehr». 1 вересня 1910 р.	326
№ 99	Замітка «З Нижніх Станівців» з газети «Die Volkswehr». 1 вересня 1910 р.	327
№ 100	Із статті «Шкільні справи» у газети «Die Volkswehr». 18 жовтня 1910 р.	329
№ 101	Замітка «Відкриття молитовного будинку» з газети «Die Volkswehr». 9 жовтня 1910 р.	333

№ 102	Замітка «Культурна спілка єврейських студентів» з газети «Die Volkswehr». 29 жовтня 1910 р.	334
№ 103	Замітка «Єврейська національна спілка» з газети «Die Volkswehr». 8 листопада 1910 р.	335
№ 104	Стаття «Рух» з газети «Die Volkswehr». 12 листопада 1910 р.	336
№ 105	З протесту Маркуса Шапіра проти рішення Чернівецької дирекції поліції про заборону проведення зібрання єврейського населення Чернівців на підтримку єврейської мови. 1911 р.	341
№ 106	Донесення Заставнівського повітового відділу поліції про перебіг зібрання єврейських мешканців у справі «Єврейської Народної ради». 1 березня 1911 р.	343
№ 107	Донесення Дирекції поліції про перебіг зборів прихильників єврейської партії в Чернівцях. 2 липня 1911 р.	346
№ 108	Із статті «Буковинська колонія в Палестині» в газеті «Der Jüdische Volksrat». 21 липня 1911 р.	348
№ 109	Із статті «Ювілейне свято «Гасмонеї» в газеті «Der Jüdische Volksrat». 21 липня 1911 р.	351
№ 110	Стаття «Бал «Гасмонеї» у газеті «Czernowitzer Allgemeine Zeitung». 10 січня 1912 р.	355
№ 111	Перелік установчих документів інституцій Чернівецької єврейської релігійної громади. [1912].....	361
№ 112	Стаття «Крайова конференція буковинських сіоністів» з газети «Der Jüdische Volksrat». 24 травня 1912 р.	362
№ 113	Відозва об'єднаного громадського комітету до єврейських виборців міста Чернівці. Лютий 1913 р.	364
№ 114	Повідомлення керівництва Єврейського політичного товариства про проведення загальних зборів. 18 червня 1913 р.	366
№ 115	Стаття «Президент торгово-економічної палати Тітінгер про економічну кризу» з газети «Die Volkswehr». 22 жовтня 1913 р.	367
№ 116	Стаття «Вибори бургомістра» з газети «Die Volkswehr». 8 листопада 1913 р.	372
№ 117	Із статті про урочисте відкриття єврейського дитячого будинку в Чернівцях у газеті «Die Volkswehr». 6 грудня 1913 р.	376

№ 118	Подяка президента Чернівецької єврейської релігійної громади на адресу крайового і судового адвоката д-ра Юліуса Райша за акт благодійництва. <i>8 червня 1914 р.</i>	379
№ 119	Повідомлення Чернівецького губернатора місцевій поліції про звернення капельмейстера Соломона Шнапа. <i>2 січня 1915 р.</i>	380
№ 120	Повідомлення губернатора Буковини Євреїнова командирі 71-ї піхотної дивізії про запровадження практики заручництва на окупованих територіях. <i>28 січня 1915 р.</i>	381
№ 121	Запит штабу військового генерал-губернатора Галичини щодо мешканців міста Чернівців, заарештованих російськими властями. <i>1 березня 1915 р.</i>	383
№ 122	Із довідки канцелярії Чернівецького губернатора про місце перебування захоплених російською армією мешканців міста Чернівці. <i>27 червня 1915 р.</i>	384
№ 123	Стаття «Звільнення чернівецьких заручників» з газети «Czernowitzer Allgemeine Zeitung». <i>17 листопада 1915 р.</i>	385
№ 124	Рапорт голови районної Евакуаційної комісії Південно-Західного фронту Толмачова начальнику штабу ІХ російської армії про вжиття заходів щодо євреїв. <i>19 липня 1916 р.</i>	387
№ 125	Клопотання начальника Чернівецького відділення тимчасового Галицького жандармського поліцейського управління залізничних ліній коменданту штабу ІХ армії про сприяння у діяльності єврейського інформатора. <i>24 липня 1916 р.</i>	389
№ 126	Телеграфне повідомлення з діючої російської армії Чернівецькому губернатору про зловживання євреїв при обміні російських грошей та вжиття відповідних заходів. <i>22 жовтня 1916 р.</i>	390
№ 127	Замітка «Євреї та українці» з газети «Русский вестник». <i>14 квітня 1917 р.</i>	391
№ 128	Повідомлення крайової жандармерії про поведінку населення Буковини під час російської окупації. <i>16 серпня 1917 р.</i>	392
№ 129	Із рапорту Чернівецької дирекції поліції про ситуацію в Чернівцях під час третьої російської окупації. <i>20 листопада 1917 р.</i>	393

№ 130	Повідомлення в газеті «Czernowitzer Allgemeine Zeitung» und «Tagblatt» про засідання Єврейської Національної ради Буковини. 13 листопада 1918 р.....	395
№ 131	Відозва Єврейської Національної ради Буковини до єврейського населення краю з приводу реорганізації Австро-Угорської держави. <i>Листопад 1918 р.</i>	398
№ 132	Із замітки «Політична ситуація і євреї» в газеті «Vorwärts». <i>16 листопада 1918 р.</i>	401
№ 133	Лист-відповідь Єврейської Національної ради Буковини президенту Румунської Національної ради д-ру Янку Флондору на запрошення до участі у конгресі національних рад краю. <i>27 листопада 1918 р.</i>	403
Глосарій		405
Іменний покажчик		433
Географічний покажчик		448
Summary		452
Zusammenfassung		453